

scere, quo in statu dolor, & à motu periculum divulsionis imminet: inflammatis autem earum partium quibuslibet durefcunt eadem: hinc igitur dolor, & quidem in membrana annexa ossibus punctorius, ut de dolore in genere diximus. Difficilis respiratio &c. propter molestiam intra pectus: tussis ex iis, quæ de tussi scripsimus: ab inflammatione febris, ut in peripnevmonia, quando febris inflammatione non præcedit: pulsus per inflammationem durus &c. sputum per exsudationem in cavitatem pectoris, superficiem pulmonis extimam, hinc in arteriam asperam. Possè autem etiam sanguinem è membranis exsudare, patet ex suctibus, quibus per labiorum agglutinationem cum carne livor in superficie cutis producitur, & sanguis etiam prolucitur. Reliqua patent; decubitus enim in oppositum, vel affectum latus majorem solum, aut minorem inflammationem arguere poterit, quarum illa pressionem à pulmone incumbente non patiat, vel nimis impediatur motum pectoris premente eo toto corpore in ipsum læsum latus decumbente: hæc verò patiat, nisi id proveniat à coalitu pulmonis cum pleura, quod frequentissimum in hoc morbo est, ut observavimus. Succedentia autem partim sunt merè historica desumpta ab ipsa natura, exigente tantum temporis ad coctionem, & ex observatione ita se rem habere deprehensum, partim ex se ipsis, & quæ de Peripnevmonia scripsimus, patent. Est itaque Pleuritis inflammatio Pleuræ, vel musculorum Pectoris cum febre acuta continua, dolore lateris punctorio, respiratione difficili, pulsu duro, tussi &c. ab aliqua ex his causis producta, eritque similiter idiopathica, vel sympathica, ut de Peripnevmonia dictum est.

Quid sit Pleuritis idiopathica, & sympathica.

Cum autem pleura ad diaphragmatis superficiem, quæ pectus respicit, extendatur, & ipsum diaphragma musculorum pectoris unus sit, atque præcipuus, huc etiam referenda est inflammatio diaphragmatis, vel partis pleuræ ipsum succingentis. Sed totum hunc Morbum explicavimus sub Paraphrenitidis titulo, cum præcipuum ex conjunctis habeat phrenitidem, & Paraphrenitis vulgò nuncupetur.

Inflammatio Diaphragmatis.

## EMPYEMA, Seu Puris collectio in Cavitate Pectoris. Antecedentia.

**P**eripnevmonia, pleuritis, pulmonis Vomica, derivatio sanguinis, vel cujuslibet alius humoris, chyli, lymphæ &c. in pus mutabilis facta in

A a a a

cavita-

6. Aph. 20.

7. Aph. 38.

cavitate pectoris à quacunq[ue] causa per erosionem, dilatationem, fractionem &c. Sic Hippocrates. *Si in ventrem sanguis præternaturam effusus fuerit, is suppuretur necesse est.* Et: *Destillationes in ventrem superiorem ad suppurationem perveniunt intra dies viginti.* (ventris autem superioris nomine pectus intelligendum esse, Autor est Galenus in Comm.)

## Conjuncta.

4. de Loc. Aph. 9.

**P**leuritide, vel peripneumonia non expurgata febris intensior, rigor, pondus, & sensus gravitatis in parte. Ita Hippocrates in Prognosticis, & Galeno teste fluctuatio, ait enim: *Ubi quis assatim à decubitu transmutatur, idque maximè, si ab uno in alterum latus se convertens desuere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri, haud dubia conjectura est.* Haftenus ille. Auditur etiam aliquando fluctuatio, cum scilicet pus est tam liquidum, & copiosum, ut fluctuare, & sonum excitare possit. Respiratio difficilior, sputum aliquando purulentum. Empyema autem jam factum, & confirmatum comitantur febris mitior, & lenta continuè infestans, quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiu mitior, noctu vehementior: sudores multi, sed inutiles, & noctu præsertim supervenientes: tussis frequens, & molesta. Demùm maxillæ rubent, oculi fiunt concavi, curvi unguis, tumidi pedes, pustulæ circa pectus, & ut plurimum in latere affecto cutis inflatio, & tumor œdematosus. Ait Hippocrates in Prognosticis: *Si Empyema in altera tantum parte existat, hos convertere, ac discere oportet, doleanne in altero latere, & an alterum altero calidius sit, atque cubantem supra sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod de super suspendi; si enim ita est, in quodcumque latus pondus insit, in altero suppuratio est, quemadmodum si utrinque calor & pondus sentiatur, in tota thomcis cavitate pus continetur.* Et idem primo de Morb. *Applicetur linteam thomci madafactum secundum utramque partem, dextram, & sinistram; citius enim exsiccabitur illud, quod supra partem pus continentem oppositum est.*

## Succedentia.

**H**ippocrates in Prognosticis: *Supuratorum ii potissimum supersunt, quos febris eodem die dimiserit post ruptionem, ac cibum citius appetunt, & sui liberati sunt, & venter exigua, & consistentia rejicit, & pus album, leve, contolorque est, & vacans pituita, & absque labore, & valida tussi expurgatur.* Itaque optimè quidem sic, ac celerrimè judicantur, sin minus quibus ad hæc proximè accedunt. *Moriuntur verò ii, quos febris non desierit,*

ferit, aut cum videtur deservere, denuò recalescens innotescit, & tiunt, nec cibum appetunt, alvus humida est, pus viride, lividumve spuunt, vel pituitosum spumosumque. Pereunt, si hæc adsint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes evadunt. Hæcille. Et idem: Qui ex pleuritide empyi sunt, si à ruptione intra dies quadraginta sursum purgencur, liberantur, alioqui transeunt in tabem. Et: Si empyis, cum uruntur, aut secantur, purum, & album pus effluat, evadunt: si verò suberuentum, feculentumque & foetidum, pereunt. Et idem in Coacis: Empyici melius habentes, & qui fere expurgari videntur, si sputum foetidum excernant, cum recidua intereunt. Et similiter: Quibus specillum à pure velut ab igne coloratur, ii ferè moriuntur. Et pariter: Ex suppurationibus, quas pulmonum morbi excitant, ferè senes moriuntur, ex cæteris verò juvenes. Et in Aphorismis: Quicumque empyi, vel hydropici uruntur, aut secantur, si pus aut aqua universim effluerit, omninò moriuntur. Galenus autem 4. de Loc. Aff. 7. Quibus in magna puris copia intra thoracem, & pulmonem collecta thorax in respiratione attollitur, celerrimè suffocantur.

6. Aph. 25.

7. Aph. 44.

6. Aph. 27.

Cum empyema sit collectio puris in cavitate pectoris, & in ejus cavitatem per membranas exsudare possit, etiam ex Galeno, ut ostendimus in iis, quæ ad morbos particulares planè exponendos præmittimus; suppurationis igitur pleuritide, peripnevmonia &c. vel humore quolibet in pus mutabili per canales quoslibet in cavitatem pectoris derivato, ita ut demum in pus veniant, fiet inde empyema. Cur autem in peripnevmonia etiam suppuratione, & quomodo fieri possit, ut pus non per os reddatur, sed in cavitatem pectoris abeat, ex qua deindè rursus per os, ac sputum reddi possit, in peripnevmonia expositum. Cur autem distillationes in ventrem superiorem intra dies viginti suppurentur, nulla peculiari à causa pendet, sed per solam observationem, atque experientiam didicit Hippocrates, naturam ejusmodi distillationum talem esse, ut viginti dierum spatium exigant ad fermentescendum. Incipientis autem empyematis pathognomonium signum non crediderim esse febrim intensiorem non repurgatis pleuritide, & peripnevmonia, imo verò arguere possit pus nondum factum, cum dum pus conficitur, dolores, & febres magis fiant, quam jam confecto juxta Hippocratis aphorismum. Sed neque pondus, & sensus gravitatis in parte, cum hæc omnino esse debeant conjuncta cum ipsis inflammationibus, & augeri, prout illæ augentur: augentur autem mole, dum pus conficitur. Fieri tamen potest, ut pus sibi viam aperiens ad cavitatem pectoris, neque adhuc multum fluxile subeat vasa sanguinis, & per corpus derivetur, unde vel obstruendo propter crassitiem, vel agitando, & fermentando febrem intendat, at interim ejus demum aliquid ad cavitatem,

Antecedentium expositio.

Febris intensior pleuritide, & peripnevmonia non repurgatis.

Pondus & sensus gravitatis.

Fluctatio, nec  
permanio pon-  
deris in eodem  
loco.

Rigor

Respiratio diffi-  
lis.

Sputum ali-  
quando purulen-  
tum.

Febris mitior,  
lenta, continua  
putrido hectica.

Interdium mitior,  
noctu vehemen-  
tior.

Sudores inutiles,  
& præsertim no-  
ctu.

Tussis molesta.

Maxillarum ru-  
bor.

Oculi concavi.

pectoris è pulmonibus deveniat; in quam tamen cum deductum fuerit, difficillimum erit dijudicare pondus, & gravitatis sensum ab eadem derivata materia pendere, nisi fluctuatio audiatur vel æger sentiat locum ponderis, & gravitationis non esse permanentem, sed huc illuc dimoveri, & hoc esse poterit argumentum collecti puris certissimum. Rigor ab allapsu, & contactu puris & membranarum erit vellicatio nervorum, seu motus eorum, qualis, dum obstupescunt dentes ab audito sono, ut in rigoris expositione. Quia verò intra cavitatem pectoris derivatur pus; prohibet igitur, ne pulmo dilatetur, quantum opus, & ne pectus constringatur similiter, quantum requiritur; dolor igitur, aut molestia, & difficultas major respirationis. Quod si pus possit per suam tenuitatem &c. intra pulmonem derivari, per sputum purulentum reddetur; nisi verò possit, pus non expuetur. Facto autem jam empyemate, vel suppurata prorsus inflammatione admiscebitur sanguini solum pus concoctum, nempe satis fluxile, ac fixum, hoc est, minime obstruens, & minimè fermentans: remittetur proinde febris, & cum pus continuè exsudet in vasa sanguinis, erit continua, lenta ex humoris placiditate vix intendens se, aut remittens, & ex hoc similis hectica: cum autem interdium pateant magis pori corporis, perspirare poterit aliquid ejus humoris, & fiet febris mitior: noctu iisdem obstructis fiet intensior. Insuper cum cavitates pectoris, & humores totius corporis infarti sint, valide autem nitatur pectus in humidum infarciens, validè exprimet tam ipsum, quam humores totius corporis, qui proinde in sudorem abire poterunt; non erit tamen ille sudor ullius levaminis propter puris abundantiam semper remanentem: quia verò noctu pori constringuntur; partes igitur ejusdem puris, quæ interdium expirare possunt propter exiguitatem, & raritatem invisibiles, noctu ad angustias pororum subsistant oportebit, quousque cum aliis succedentibus conjunctæ, & in molem majusculam collectæ resistantiam pori superent conjunctim erumpentes in formam aquæ, seu sudoris. Propter stimulum autem à pure intra pectus proveniente fiet tussis, ut ex iis, quæ de tussi scripsimus, & ex eo quidem molestior, quòd pulmonem, & pleuram vellicat, & aliquando quolibet etiam nisu molestia minimè minuitur. Invalescente morbo pulmo à pure magis comprimetur, sanguis influere non poterit, subsistet in ramis venæ cavæ ad faciem, unde partes ejus rubescent. Quia verò ingravescente hoc morbo fit gradus ad tabem, nempe corruptionem, & absorptionem partium; igitur vel quia per corruptionem flaccescant, vel quia per absorptionem extenuentur, fiet minor ipsarum moles, & hoc decrementum iis in partibus erit magis observabile, quæ duris, & immobilibus terminis circumscribuntur, cujusmodi sunt oculi dura atque immobili orbita ossæ circumscri-

cumscripti, unde o-  
que de peripneumo-  
tur pus, humor ne-  
per minimam vi-  
partes similiter  
unde tabescent,  
autem pus mem-  
rit ad cutim usque  
vel huc illuc in  
hic illic pustulas  
si & hoc contingit  
factionis pedum  
conjuncta ad diju-  
mate labore, con-  
tum ægri empyem-  
sensus, & calor, &  
cum peripneumonia  
tum expositione; & c.  
nihil ejus explicatio  
in proveniens, vel  
molandi arguit; si  
puratione in empye-  
tatem pectoris tum-  
litis, non acre-  
sanguinis, & e-  
mate. Cum itaque  
fiet abstractioni ab-  
que de causa sine  
causa pus erit alb-  
eadem materia æ-  
festa color natur-  
pyematis consistit  
cum pituita mixtu-  
guit: nihil, si ab-  
der æger plus minu-  
æger in melius eva-  
fitire desinet, cu-  
ab similes naturalit-  
pas: Contra se

cumscripti, unde oculi sicut concavi. Curvi unguis curfaciendi, ex iis, quæ de peripnevmonia, intelliges. Tumidi pedes, vel quia eò devolvitur pus, humor nempe, qui utpote minus mobilis facile ad eos subsistit propter minimam vim pressionis, vel quia corpore jam ad tabem vergente eas partes similiter citius corrumpuntur, in quibus minor vis pus expellendi, unde tabescunt, hinc fermentescunt, & in tumorem attolluntur. Cum autem pus membranas subeat; per empyematis igitur protractionem poterit ad cutim usque penetrare, & quidem vel in insignem molem collectum, vel huc illuc in minores massulas cumulatum; producet ad cutim pectoris hic illic pustulas: illud tumorem œdematosum propter contentum pus, nisi & hoc contingat propter corruptionem partis, ut in secundo casu tumefactionis pedum exposuimus. Quæ autem recensuimus ex Hippocrate inter conjuncta ad dijudicandum, alterutranæ, an utraque pars pectoris empyemate laboret, certa esse possunt, si aliunde constare supponatur, propositum ægri empyemate laborare: si verò non constet, pondus, & suspensionis sensus, & calor, & exsiccatio lintei esse poterunt quid necessariò conjunctum cum peripnevmonia, aut pleuritide, ut patet ex superioribus, & eorundem morborum expositione: & cum eorundem ratio, ac necessitas statim ex se ipsa pateat, nihil ejus explicationi immoramur. Quoniam verò febris admittione puris proveniens, vel ejus nimiam visciditatem, vel vim fermentandi, aut stimulandi arguit; si igitur in expositis pulmonum affectionibus, quorum supuratione fit empyema, eadem die, qua empyema fit, seu tumor, in cavitatem pectoris rumpitur, febris cesset, argumento erit, pus esse optimæ qualitatis, non acre, non fermentans, non obstruens: ducitur autem in vasa sanguinis, & etiam per sputum excernitur; æger igitur evadet ab empyemate. Cum itaque pus non sit quid summè viscidum, non ita multum resistet abstractioni ab interioribus membranis pulmonis, quibus allabitur, eaque de causa sine labore, aut valida tussi per sputum reddetur. Eadem de causa pus erit album, leve, concolor, nempe æquabiliter liquidum, & ex eadem materia æque liquata, unde concolor, album, cum hic sit puris perfecti color naturalis. Quia verò pituita est humor crudior, & qui ad empyematis constitutionem in pluribus casibus concurrere potuit, hinc si pus cum pituita mixtum reddatur, adhuc aliquid superesse concoquendum arguet: nihil, si absque eadem. Itaque cum hæc apparuerint omina, evadet æger plus minus facile, aut tutò, si eorum aliquot: ex quibus fiet, ut æger in melius evadens successive magis ad naturalem statum accedat, unde sitire desinet, cibum appetet, alvi feces demitter, ac producet non multum absimiles naturalibus, nempe consistentes, & propter cibi parvitatem exiguas: Contra se habebunt omina morituris, quæ recenset Hippocrates, ut

Curvi unguis.  
Tumidi pedes.

Pustula circa pectus, & tumor œdematosus in affectio latere.

Febris die ruptionis desinens salutaris.

Pus facile per sputum redditur.

Pus album, leve, concolor, & sine pituita.

Cibi appetentia, sitis cessatio, alvi feces naturalibus similes.

Sputum spumofum.

5. Aph. 15.

7. Aph. 44. in Coacis.

6. Aph. 27.

Quid sit Empyema.

6. Epidem. 1. 3. r. 18.

ex his patet. Spumofum autem sputum arguet & lentorem humoris, & eundem nondum concoctum esse, & parvam quantitatem ejus, quæ difficilè subeat pulmonem, & difficile ab ejus tunicis divellatur, unde magis per minimas partes permiscetur aeri, cujus eruptioni resistens lentore suo spumam producit. Quadragenarius dierum numerus est tempus, quod naturaliter requiri observavit Hippocrates ad hoc, ut per superpurgationem per sputum possit empyicus evadere, quo superato tabes fit corrumpente pure pulmonem, & impediente elaborationem sanguinis. Ratio, cur si ab empyis per paracentesim effluat pus bonum, evadant: moriantur, si secus, patet ex superius dictis. Quod si empyi melius habere, & ferè expurgati videantur, sputum verò foetidum excernant, venient in recidivam, & morientur; apparens enim ille transitus in melius arguet, expurgatam quidem esse quantitatem puris, sed sputum foetidum ostendere poterit, genitum esse ulcus intra pectus, aut pulmones, ex quo & novum pus generabitur, unde in empyema relapsus, & mors propter partis correptionem. Similiter specillum à pure, ab igne coloratum arguet pus non coctum, lividum & fortè cum ulcere partem corrumpente, unde mors. Senes verò præcipuè, & juvenes ab empyemate per pulmonum morbos producto moriuntur, cum in senibus propter partium siccitatem difficile coalescere possint villi rupti à rptione tumoris, in juvenibus autem hunc ipsum coalitum impedit tenuitas, & vigor sanguinis: & ex iis adhuc difficilior evadent, qui temperamento sunt aliquantò humidiores; flaccescent enim partes magis, & facilius à sanguinis impetu, & motu respirationis in divulsione detineri poterunt; Cur verò pure confertim effluente per paracentesim moriantur empyi, vide in ejus aphorismi commento, quod seorsim morbis præmittimus. Textus autem Galeni ex se ipso patet, sicut etiam, quid sit Empyema.

## T U S S I S.

Cum tussis frequenter occurrat in superioribus & conjuncta sit cum omnibus fere morbis pectoris, imò quandoque sine ullo apparente alio morbo invadat, suam peculiarem expositionem mereri videretur, quemadmodum inter Medicos aliqui de ipsa seorsim agunt. Sed nos de tussi absolutissimè propositione decima quarta secundæ partis nostræ Respirationis, ex quibus patet, quid illa sit, quomodo excitetur, & quæ sint ejus causæ, & quicquid pulmonem, aut ejus vasa, aut pectus, aut septum, aut laryngem, aut fauces ita stimulat, ut arbitremur ex assuetudine illud per fauces amandari, & abripi posse per asperam arteriam, inter causas tussis habendum esse. Hinc tussis caput replet, ut Hippocrates; propter motum enim pulmonis cogitur sanguis ad venas subsistere, unde repletur caput.

caput. Effluat a  
per urgenti iis, n  
novus producatu  
de inflammatione  
nibus facilius  
le distrahi poss  
siccitatem coale  
bus. Et Hydrop  
sibi facere ad pe  
rem fermentice  
affluente, & tu  
tem ossa cedere p  
num minus dura  
aliquid intra pe  
sum movens: di  
trorsum ulterius  
cor, unde subita  
malignè habent; su  
humorum cum lang  
temporis satis impet  
di expressionem eia

V  
Gunt de  
mineri  
vifcus fl  
tur Tulpius: I  
proferat indicia  
quamdiu contin  
paulatim corpus  
rumpatur, nec op  
aliquando curio  
sive ob sequentem  
morbis pulmonum  
Sputa post ruptio  
bis sub initium